

שלום ע"ה בן יבלחט"א מנחם מענדל הלוי

Source Sheet by Menachem Tauber

משנה ברכות ז'

- (א) שְׁלֹשָׁה שְׁאָכְלוּ כְּאֶחָד, חִיבִין לְזָמֵן. אֶכֶל דְּמַאי, וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁנִּטְלָה תְּרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וְהַשְּׂמֶשׁ שְׁאָכַל כְּזֵית, וְהַכּוֹתִי, מִזְמָנִין עֲלֵיהֶם. אֲבָל אֶכֶל טָבֵל, וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, וְהַשְּׂמֶשׁ שְׁאָכַל פְּחוֹת מִכְּזֵית, וְהַנֶּכְרִי, אֵין מִזְמָנִין עֲלֵיהֶם:
- (ב) נָשִׁים וְעֶבְדִּים וְקִטְנִים, אֵין מִזְמָנִין עֲלֵיהֶם. עַד כַּמָּה מִזְמָנִין, עַד כְּזֵית. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד כַּבִּיצָה:
- (ג) כִּיצַד מִזְמָנִין, בְּשִׁלְשָׁה אוֹמֵר נִבְרָךְ. בְּשִׁלְשָׁה וְהוּא, אוֹמֵר בָּרְכוּ. בַּעֲשָׂרָה, אוֹמֵר נִבְרָךְ לֹאֲלֵהֵינוּ. בַּעֲשָׂרָה וְהוּא, אוֹמֵר בָּרְכוּ. אֶחָד עֲשָׂרָה וְאֶחָד עֲשָׂרָה רַבּוּא. בְּמֵאָה אוֹמֵר, נִבְרָךְ לִי אֱלֹהֵינוּ. בְּמֵאָה וְהוּא, אוֹמֵר בָּרְכוּ. בְּאֶלֶף, אוֹמֵר נִבְרָךְ לִי אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. בְּאֶלֶף וְהוּא, אוֹמֵר בָּרְכוּ. בְּרַבּוּא, אוֹמֵר, נִבְרָךְ לִי אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים עַל הַמְּזוֹן שְׁאָכְלָנוּ. בְּרַבּוּא וְהוּא, אוֹמֵר בָּרְכוּ. כְּעֶנְיָן שֶׁהוּא מְבָרֵךְ, כֶּף עוֹנִין אַחֲרָיו, בְּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים עַל הַמְּזוֹן שְׁאָכְלָנוּ. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אוֹמֵר, לְפִי רַב הַקֶּהֱל הֵן מְבָרְכִין, שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים, יְיָ מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל (תהלים סח). אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מַה מְצִינוּ בְּבֵית הַכִּנֹּסֶת, אֶחָד מְרַבֵּין וְאֶחָד מְעַטִּין אוֹמֵר, בָּרְכוּ אֵת יְיָ. רַבִּי יִשְׁמַעֲלָל אוֹמֵר, בָּרְכוּ אֵת יְיָ הַמְּבָרֵךְ:
- (ד) שְׁלֹשָׁה שְׁאָכְלוּ כְּאֶחָד, אֵינָן רִשְׁאִין לְחַלֵּק, וְכֵן אַרְבָּעָה, וְכֵן חֲמִשָּׁה. שִׁשָּׁה נִחְלָקִין, עַד עֲשָׂרָה. וְעֲשָׂרָה אֵינָן נִחְלָקִין, עַד שְׁיֵהִיו עֲשָׂרִים:
- (ה) שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהֵיוּ אוֹכְלוֹת בְּבֵית אֶחָד, בְּזָמַן שֶׁמִּקְצֵתָן רוֹאִין אֶלֶּוּ אֵת אֶלֶּוּ, הֲרִי אֶלֶּוּ מִצְטָרְפִים לְזָמֵן. וְאִם לֹא, אֶלֶּוּ מִזְמָנִין לְעַצְמָן, וְאֶלֶּוּ מִזְמָנִין לְעַצְמָן. אֵין מְבָרְכִין עַל הַיֵּין עַד שְׁיֵיתָן לְתוֹכּוֹ מִים, דְּבָרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, מְבָרְכִין:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות ז':א:א'

(א) דכתיב גדלו לה' אתי א"נ כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו.
גמרא:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות ז':א:ב'

(ב) כלומר ולהכי מאכילין את העניים דמאי, ומשום הכי חזי ליה ולא
הוי אכילה בעבירה דאי בעי מפקיר לנכסיה וחזו ליה. גמ':

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות ז':א:ג'

(ג) אע"ג דהכתוב צווח את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים.
באורך הימים למדו תורה וקבלוה על פשוטה. הר"מ:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות ז':א:ד'

(ד) דמן התורה אינו חייב אלא דומיא דהיוצא השדה הר"י:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות ז':א:ה'

(ה) וכתיב גבי לויים מכל מעשרותיכם תרימו תרומה. כל צד תרומה
שבו תרימו. והכא אידגן וחלה עליו רשות כהן דכתיב גביה ראשית
דגגן גמרא. ובעודו בשבליים דלא אידגן לא חלה עליו רשות כהן
ופטור הלוי כדלעיל ומש"ה הכא דחל עליו כבר חיוב תרומה גדולה
כשעדיין לא נטלה. אע"ג דתרומת מעשר נטלה קרי ליה לא נטלה
תרומתו. ולעיל דלא חל חיובא כשנטלה תרומת מעשר קרי ליה נטלה
תרומתו אע"ג דהתרומה גדולה לא נטלה הר"י:

שלום ע"ה בן יבלחט"א מנחם מענדל הלוי

Source Sheet by Menachem Tauber

ברטנורא על משנה ברכות ז' א' ג'

(ג) שנטלה תרומתו. ואף על פי שלא נטלה ממנו תרומה גדולה, כגון בן לוי שהקדים את הכהן ולקח המעשר בשבילים קודם שנטל הכהן תרומה גדולה, והכהן היה לו לנטול תרומה גדולה תחלה אחד מחמשים, דרחמנא קרייה ראשית, נמצא תרומה גדולה של כהן בתוך המעשר הזה אחד מחמשים שבו, לבד מתרומת מעשר שעל הלוי להפריש תרומה ממעשרו. ואשמעינן מתניתין דהכא דפטור הלוי מלהפריש ממנו תרומה גדולה דכתיב (במדבר י"ח:כ"ו-כ"ז) והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר, מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר:

ברטנורא על משנה ברכות ז' א' ד'

(ד) ומעשר שני והקדש שנפדו. כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, שהבעלים מוסיפים חומש. וקמשמע לן תנא דאין חומש מעכב:

ברטנורא על משנה ברכות ז' א' ה'

(ה) והשמש שאכל כזית. דמהו דתימא כיון שהשמש אין לו קביעות אלא הולך וזבא אין מומנין עליו קמיל. ובכל הני אשמעינן דאע"ג דדמו לאיסור אין כאן ברכה בעבירה:

ברטנורא על משנה ברכות ז' א' ו'

(ו) והכותי. מן העובדי כוכבים שהביא מלך אשור מכותא ומשאר ארצות ויושב אותם בערי שומרון, ונתניירו מאימת האריות שהיו אוכלים בהם כמפורש בספר מלכים (ב יז), והיו שומרים תורה שבכתב, וכל מצוה שהחזיקו בה מדקדקים בה יותר מישראל, לפיכך היו מאמינים בהם בקצת המצות, עד שבדקו אחריהם ומצאו להם דמות יונה בראש הר גריזים שהיו עובדים אותה, ומאו עשאו כעובדי כוכבים גמורים לכל דבריהם, הלכך האידנא אין מומנין על הכותי:

ברטנורא על משנה ברכות ז' א' ז'

(ז) אכל טבל. דגן שלא נטלה ממנו תרומה ומעשרות קרוי טבל. ופירוש טבל טב לא ואין צריך לומר טבל דאורייתא, אלא אפילו טבל דרבנן כגון דגן שצמח בעציץ [שאינו נקוב] שאינו טבל אלא מדרבנן, אין מומנין עליו:

ברטנורא על משנה ברכות ז' א' ח'

(ח) ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו. לאו תרומת מעשר קאמר דהאי טבל גמור הוא, אלא כגון שהקדים לוי את הכהן בכרי לאחר שנתמרח והוקבע לתרומה מן התורה ונטל מעשר ראשון תחלה, ואחד מחמשים שבו היא ראויה לתרומה גדולה לכהן, וכל זמן שלא נתן ממנו תרומה גדולה זו אף על פי שהפריש תרומת מעשר אין מומנין עליו, ואם היה מקדימו בשבילים קודם שתתמרח לא היה צריך להפריש תרומה גדולה כדכתבין לעיל:

ברטנורא על משנה ברכות ז' א' ט'

(ט) ומעשר שני והקדש שלא נפדו. א"צ לומר שלא נפדו כלל דהא מילתא דפשיטא היא, אלא שנפדו ולא נפדו כהלכתא, כגון שפדה מע"ש בגרושאות של כסף או במטבע שאין עליו צורה, ורחמנא אמר (דברים י"ד:כ"ה) וצרת הכסף בדבר שיש בו צורה. והקדש שחללו ע"ג קרקע ולא פדאו בכסף, ורחמנא אמר ונתן את הכסף:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות ז' א' ו'

(ו) אין מומנין. איכא מרבוותא דסברי דדוקא נקיט מזמנים. דאלו ברכת הנהנין מברך דהא נהנה. ואיכא דסברי דאף ברכת הנהנין אין מברך משום דכתיב ובוצע ברך נאץ ה':

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות ז' ב' א'

(א) נשים. ואפילו עם בעליהן לא משום דאין חברתן נאה. הר"י בשם רש"י:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות ז' ב' ב'

(ב) ועבדים. בגמרא מפרש משום פריצותא דעבדים שטופי זמה הן. וחשודים עם האנשים כ"ש עם הנשים. הר"י:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות ז' ב' ג'

(ג) עד כזית. מפרש בגמרא. ואכלת זו אכילה. ושבעת זו שתיה. ואכילה בכזית. ור"י ס"ל ואכלת ושבעת אכילה שיש בו שביעה ואיזה זו כביצה. ואע"ג דקרא בבהמ"ז בעלמא בלא זמון. כתבו התוספ' דאין ה"נ דה"ה בהמ"ז בלא זמון ורבותא אשמעינן דאפי' על כזית מומנין:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות ז' ג' א'

(א) לאלהינו. התוספ' והר"י כתבו דלא גרסינן בלמ"ד דבשיר והודאה כתיב שירו לה' הודו לה' אבל בברכה לא מצינו בלמ"ד כדכתיב במקלות ברכו אלהים ברכו עמים אלהינו:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות ז' ג' ב'

(ב) במקלות. ורבי עקיבא ס"ל בעוברים שבמעי אמן שאמרו שירה על הים משתעי קרא ור' יוסי הגלילי ההוא ממקור נפקא גמרא:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות ז' ג' ג'

(ג) בבהכ"ג. וכתבו התו' דבהא מודה ריה"ג. וטעמא דבית הכנסת אלו נכנסים ואלו יוצאין ולא אדעתיה דש"צ. אבל בברכת המזון הן קבועין ומעורבין ואין יוצאין עד לאחר בהמ"ז אין לטעות במנינא:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות ז' ד' א'

(א) ששה נחלקין. דהא דתני בשלשה והוא אומר ברכו. לאו משום דעדיפא מנברך. אלא רשאי גם כן לומר ברכו. גמ':

ברטנורא על משנה ברכות ז' א' א'

(א) שלשה שאכלו. לזמן. להודמן יחד, לברך בלשון רבים נברך שאכלנו משלו:

ברטנורא על משנה ברכות ז' א' ב'

(ב) דמאי. פירות עמי הארץ קרויים דמאי, כלומר דא מאי מעושרין הן או לא, לפי שהם חשודים על המעשרות ואסרו חכמים לאכול מפירותיהן עד שיעשר. ואם אכל ולא עשר מברך עליו ולא הוי מצוה הבאה בעבירה דרוב עמי הארץ מעשרים הם:

שלום ע"ה בן יבלחט"א מנחם מענדל הלוי

Source Sheet by Menachem Tauber

ופסק הלכה משלשה ועד עשרה, ואין עשרה בכלל, המברך אומר
נברך שאכלנו משלו וכולן עונים ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו.
ועשרה או מעשרה ולמעלה המברך אומר נברך לאלהינו שאכלנו
משלו, וכולן עונים ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו:

ברטנורא על משנה ברכות ז':ג'די

(ד) רבי ישמעאל אומר ברכו את ה' המבורך. והלכה כר' ישמעאל:

ברטנורא על משנה ברכות ז':ד'א'

(א) אינן רשאים ליחלק. מכיון שחלה עליהם חובת זימון:

ברטנורא על משנה ברכות ז':ד'ב'

(ב) וכן ארבעה וכן חמשה. אין השלשה מזמנין לעצמן והיחיד יחלק
מהן, דאיהו נמי אקבע בחובת זמון:

ברטנורא על משנה ברכות ז':ד'ג'

(ג) ששה נחלקים. כדי זמון לכאן וכדי זמון לכאן, עד עשרה, אבל י'
אין נחלקים דאחייבו להו בזמון שיש בו הזכרת השם, עד שיהיו
עשרים, ואז יחלקו לשתי חבורות אם ירצו:

ברטנורא על משנה ברכות ז':ה'א'

(א) ואם לאו אלו מזמנין לעצמן. ובזמן ששמש אחד משמש לשתי
החבורות אף על פי שאין רואים אלו את אלו, השמש מצרפן:

ברטנורא על משנה ברכות ז':ה'ב'

(ב) אין מברכין על היין. בורא פרי הגפן:

ברטנורא על משנה ברכות ז':ה'ג'

(ג) עד שיתן לתוכו מים. לפי שהיה יינם חזק מאד ולא היה ראוי
לשתייה בלא מים, הילכך אכתי לא אישתני למעליותא ולא זו
מברכתו הראשונה ומברכין עליו בורא פרי העץ כענבים. ואין הלכה
כרבי אליעזר:

ברטנורא על משנה ברכות ז':א'י'

(י) והשמש שאכל פחות מכזית. משנה שאינה צריכה היא, אלא
אידי דהדר לרובא לצורך הדר נמי להא:

ברטנורא על משנה ברכות ז':א'י"א

(יא) ועובד כוכבים. בגר שמל ולא טבל מיירי. ואשמעינן דכל כמה
דלא טבל עובד כוכבים הוא, ולעולם אינו גר עד שימול ויטבול:

ברטנורא על משנה ברכות ז':ב'א'

(א) וקטנים אין מזמנין עליהם. דוקא קטנים שאין יודעים למי
מברכין, אבל קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו. ואיכא מרבוותא
דאמרי דלא אמרו קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו אלא בבן שלש
עשרה שנה ויום אחד שלא הביא שתי שערות והוא הנקרא קטן פורח
אבל בבציר מהכי אין מזמנין עליו, ואפילו יודע למי מברכין.
ובירושלמי מיייתי הלכה למעשה דאין מזמנין על הקטן כלל עד שיגדל
ויביא שתי שערות. ונשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן, אבל
נשים עם עבדים לא משום פריצותא:

ברטנורא על משנה ברכות ז':ב'ב'

(ב) עד כזית. וכן הלכה, ולא כרבי יהודה דאמר עד כביצה:

ברטנורא על משנה ברכות ז':ב'א'

(א) בשלשה והוא אומר ברכו. דהא בלאו ידידיה איכא זימון, וכן
כולם:

ברטנורא על משנה ברכות ז':ג'ב'

(ב) אחד עשרה ואחד עשר רבוא. הך רישא רבי עקיבא היא, דאמר
מה מצינו בבית הכנסת משהגיעו לעשרה אין חילוק בין רבים
למועטים הכא נמי אין חילוק:

ברטנורא על משנה ברכות ז':ג'ג'

(ג) במאה אומר נברך לה' אלהינו. הך סיפא כולה רבי יוסי הגלילי
היא, דאמר לפי רוב הקהל הן מברכין שנאמר במקהלות ברכו אלהים.

שלום ע"ה בן יבלחט"א מנחם מענדל הלוי

Source Sheet by Menachem Tauber

משנה סוכה ד'

- (א) לולב וערבה, ששה ושבעה. ההלל והשמחה, שמנה. סכה ונסוך המים, שבעה. והחליל, חמשה וששה:
- (ב) לולב שבעה כיצד, יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, לולב שבעה, ושאר כל הימים, ששה:
- (ג) ערבה שבעה כיצד, יום שביעי של ערבה שחל להיות בשבת, ערבה שבעה, ושאר כל הימים ששה:
- (ד) מצות לולב כיצד. יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, מוליכין את לולביהן להר הבית, והסגין מקבלין מהן וסודרין אותן על גב האצטבא, והזקנים מניחין את שלהן בלשכה. ומלמדים אותם לומר, כל מי שמגיע לולבי בידו, הרי הוא לו במתנה. למחר משכימין ובאין, והסגין זורקין אותם לפניהם. והן מחטפין ומכין איש את חברו. וכשראו בית דין שבאו לידי סכנה, התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו:
- (ה) מצות ערבה כיצד, מקום היה למטה מירושלים, ונקרא מוצא. יורדין לשם ומלקטין משם מרביות של ערבה, ובאין וזוקפין אותן בצדי המזבח, וראשיהן כפופין על גבי המזבח. תקעו והריעו ותקעו. בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת, ואומרים, אָנָּה ה' הוֹשִׁיעָה נָּא, אָנָּה ה' הַצְּלִיחָה נָּא. רבי יהודה אומר, אָנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָּא. ואותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים. בשעת פטירתו, מה הן אומרים, יְפִי לָהּ מִזְבֵּחַ, יְפִי לָהּ מִזְבֵּחַ. רבי אליעזר אומר, לֵיהּ וְלָהּ, מִזְבֵּחַ. לֵיהּ וְלָהּ, מִזְבֵּחַ:
- (ו) כמעשהו בחל כף מעשהו בשבת, אלא שהיו מלקטין אותן מערב שבת ומניחים אותן בגיגיות של זהב, כדי שלא יכמשו. רבי יוחנן בן ברוקה אומר, חריות של דקל היו מביאין, וחובטין אותן בקרקע בצדי המזבח, ואותו היום נקרא יום חבוט חריות:
- (ז) מיד התינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין אתרוגיהן:
- (ח) ההלל והשמחה שמנה כיצד. מלמד שחייב אדם בהלל ובשמחה ובכבוד יום טוב האחרון של חג, כשאר כל ימות החג. סכה שבעה כיצד. גמר מלאכל, לא יתיר סכתו, אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה, מפני כבוד יום טוב האחרון של חג:
- (ט) נסוך המים כיצד. צלוחית של זהב מחזקת שלשת לגים היה ממלא מן השלוח. הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו. עלה בכבש ופנה לשמאלו, שני ספלים של כסף היו שם. רבי יהודה אומר, של סיד היו, אלא שהיו משחרין פניהם מפני היין. ומנקבין כמין שני חטמין דקין, אחד מעבה ואחד דק, כדי שיהיו שניהם כלין בבת אחת. מערבי של מים, מזרחי של יין. ערה של מים לתוך של יין, ושל יין לתוך של מים, יצא. רבי יהודה אומר, בלג היה

שלום ע"ה בן יבלחט"א מנחם מענדל הלוי

Source Sheet by Menachem Tauber

מְנַסֵּף כָּל שְׁמִנָּה. וְלִמְנַסֵּף אוֹמְרִים לוֹ, הַגְבָּה יָדְךָ, שְׁפַעַם אַחַת נֶסֶף אֶחָד עַל גְּבִי רִגְלִיו, וּרְגָמוּהוּ כָּל הָעַם בְּאַתְרוּגְיָהּ:
(י) כְּמַעֲשֵׂהוּ בַּחֹל כֶּךָ מַעֲשֵׂהוּ בַּשָּׁבֶת, אֲלֵא שֶׁהָיָה מְמַלֵּא מַעְרַב שַׁבֵּת חֲבִית שֶׁל זָהָב שְׂאִינָה מְקֻדָּשֶׁת, מִן הַשְּׁלֹחַ, וּמִנִּיחָה בַּלְשָׁכָה. נִשְׁפָּכָה אוֹ נִתְגַּלְתָּה, הָיָה מְמַלֵּא מִן הַכִּיּוֹר, שְׁהִינִן וְהַמִּים הַמְּגֻלִּין, פְּסוּלִים לְגְבִי הַמְּזֻבָּח:

לדחות בשבת:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד':א'

(א) מצות לולב. פירש"י מצות לולב ביר"ט הראשון שחל להיות בשבת כיצד:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד':ב'

(ב) על גב. ה"ג גב כדאיתא בגמרא. דאי על הגג היה מתייבש:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד':ג'

(ג) ומלמדין אבל במשנה י"ג דפרק דלעיל לא הוצרכו ללמד דבגבולין היה כמ"ש שם ולא היה העם רב. ולקמן במורביות נמי לא הוצרכו ללמד מהאי טעמא לפרש"י שהיו רק כהנים. ולהר"מ ולהר"נ היינו טעמא דערבה שלוחי ב"ד הביאום ואין אחד מהן זוכה בה עד למחרת. וכ"כ התוספ':

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד':ה'

(א) וזוקפין. היינו לאחר שהקיפוהו פעם אחת. תוספ'. ולהר"מ נראה דוקיפה היתה מתחלה ואחר כך נוטלין. כלומר כמו נטילת לולב. ועוד נראה מלשונו דלא הקיפו אלא בלולב:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד':ה':ב'

(ב) כפופין. בגמרא יליף לה מקראי ועין משנה ג' דהלכה למשה מסיני אלא דאסמכוהו אקרא:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד':ה':ג'

(ג) כדאיתא בגמרא דגובה המזבח מן היסוד עד גגו שהוא מקום הקרנות ח' אמות ומפני שהסובב בולט אמה הוצרך למושכן לשפת כניסת היסוד ונמצא שמפני ההטייה לא נשאר רק שתי אמות בקרוב והיו כופפין אותן ב' אמות:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד':ה':ד'

(ד) תקעו כו'. לשון הר"מ בעת שהיו מביאין אותם וסודרין אותם תוקעים כו' וכתבו התוספ' משום שמחה:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד':ה':ה'

(ה) מקיפין. במשנה ג' פירש הר"ב דבערבה היו מקיפין. והר"מ כתב כמ"ד דהיו מקיפין בלולביהם ומיהו המקיפין לא היו אלא כהנים לכ"ע. שאע"פ שישראל נכנס לצורך מצוה לעזרת כהנים מ"מ בין

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד':ב':א'

(א) שבעה כיצד. וגירסת הרא"ש ששה ושבעה כיצד:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד':ב':ב'

(ב) ולא פירש מקדש, ש"מ דאפילו בגבולים. רש"י:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד':ב':ג'

(ג) וא"ת נמצא ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה, הא אותבינא ביבמות דף צ', ושנינן שב ואל תעשה שאני:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד':ב':ד'

(ד) ובגמרא איתא דאע"פ שהיו יודעין לחשוב העבור מ"מ היו סומכין על קביעות א"י ובמקום שאין שלוחי ב"ד מגיעין שם היו כאין בקיאין. והתוספ' כתבו דמאי קאמר לא בקיאין אע"ג דידעינן, עבוד רבנן כאלו לא ידעינן. ועתוי"ט:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד':ב':ה'

(ה) בגמרא ופירש"י הוא הדין דמצי למימר ויוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, אלא שברוב מקומות וענינים יש לחוש להעברת ארבע אמות ואין לחוש להוצאה כגון שהיה מונח בכרמלית כו' ויש כאן איסור העברה ברשות הרבים:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד':ב':ו'

(ו) אנזירה שמא יטלנו קאי אבל משום דלא בקיאין לא שייך לענין מגילה דכיון דמדבריהם היא אפילו היינו בקיאין לא היה דוחה שבת:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד':ג':א'

(א) ומפרש בגמרא אבל בראשון לא תקנו דלא מוכחא מלתא דמשום ערבה תקנו אלא יאמרו דהואיל ומשום לולב אחי דחוהו נמי לערבה וכיון דקא מפקא ליה מראשון אוקמא אשביעי יום מסוים או ראשון או אחרון כו':

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד':ג':ב'

(ב) והרי נביאים האחרונים, שהם חגי וחכיריו בתחלת בית שני היו כו'. וי"ל דה"ק הר"ב והאידינא אינה כו' אשביעי מהדר וקאי. כלומר דהאידינא אע"ג דה"ל למעבד נמי שבעה ימים זכר למקדש כמו בלולב. אפ"ה אינה אלא כו' הואיל ובגבולין, אינה אלא מנהג נביאים אפילו בזמן הבית וכיון דבגבולין אין לערבה עיקר מן התורה להכי לא תקנו שבעה זכר למקדש כמו בלולב דאית ליה עיקר מן התורה וטעמא דקבעו בשביעי ולא יום אחר. כתב ב"י הואיל והיה מיוחד במקדש

שלום ע"ה בן יבלחט"א מנחם מענדל הלוי

Source Sheet by Menachem Tauber

האולם ולמזבח אינו נכנס כדתנן ספ"ק דכלים. והכי מפרש בגמרא:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ה'י:

(ו) הנקובין בויסע ויבא ויט בפרשת בשלח. דכל אחד יש בו ע"ב אותיות ומהן שם המפורש. אות ראשונה של פסוק ראשון ואחרונה של אמצעי וראשונה של אחרון וכן בזה הסדר כולן. השם הראשון והו. וי"ו של ויסע, ה"א דכל הלילה, ו' דויט. ושם הל"ז הוא אנ"י. רש"י. וכתבו התוספ' ואמרו ב' שמות הללו ע"פ דדרשין באיכה רבתי:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ה'ז:

(ז) יופי כו'. היופי הזה אנו עושין לך שאתה מכפר עלינו. רש"י:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ה'ח:

(ח) ולך כו'. פירש בגמרא דה"ק ליה אנחנו מודים ולך אנו משבחים. ליה אנחנו מודים ולך אנו מקלסים ופירש"י ליה אנו מודים שהוא אלהינו מודים לא לשון הוד אלא לשון תודה שאנו מודים בו ולא כופרים. ולך אנו משבחים שאתה חביב לפנינו לכפר עלינו. עיין בתוי"ט באריכות:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ו'א:

(א) ורבנן כפת כתיב. גמרא:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ו'ב:

(ב) ואותו כו'. אין לפרש דריב"ב לא פליג אלא בשביעי אלא אכולהו נמי פליג דסבר חריות של דקל היו מביאין כל ז' ולא ערבה וכו' וכמו רבנן דנפקו להו מהלמ"מ דהוה כל ז' והא דקתני מתניתין באותו היום לאו דוקא יום אחד:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ז'א:

(א) כת"ק במשנה ח' פ"ה דגיטין:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ז'ב:

(ב) ולשון שומטים כמו שומטו ומניחו בקרן זויות:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ז'ג:

(ג) וללשון ראשון פירש"י דשאני אתרוגי התינוקות שלא הוקצו למצוה גמורה:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ח'א:

(א) יו"ט האחרון. דכתיב חג הסוכות וגו' כ"י, לרבות לילי יו"ט האחרון לשמחה. או אינו אלא לילי ראשון ושישחוט מערב יר"ט דבליילה אין שוחטין קדשים דכתיב ביום צותו ת"ל אך חלק ומה ראית מרבה אני לילי יר"ט אחרון שיש לפניו שמחה ומוציא ליל ראשון שאין לפניו שמחה. גמרא. ופירש"י דשאר לילות א"צ ריבוי דבכלל ימים הם כו' אע"ג דכשחל בשבת אין שלמי שמחה דוחין אותו לא תני השמחה שמנה ושבעה דיכול לשמחו בכסות נקיה ויין. גמרא דפסחים דף ע"א:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ח'ב:

(ב) מוריד כו'. לפי שרובן עושין סוכותיהן בראש גגן להכי תני מוריד. רש"י:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ט'א:

(א) ניסוך כו'. בגמרא אמרינן דהלכה למשה מסיני היא אע"ג דדרשי תנאי רמזי בקרא:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ט'ב:

(ב) כיצד כו'. הכא תנא סדר המילוי והניסוך ובפרק דלקמן תני השמחה והיציאה מבהמ"ק אל השילוח למלאות:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ט'ג:

(ג) ממעיני הישועה. תוספ':

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ט'ד:

(ד) מושחרין כו'. דכיון דאמר מר עירא של יין כו' יצא אתי לאשחורי גמרא:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ט'ה:

(ה) עירא כו'. לכאורה משמע כלומר שהחליף וכן הוא ברש"י אבל לשון הר"מ ואם עירא כו' ונסך שניהם בכלי אחד יצא:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ט'ו:

(ו) רי"א כו'. א"א לומר דלא ס"ל הלכה למשה מסיני. וי"ל דס"ל דכמו שנתרבת לשמחת שלמים כדלעיל ה"נ יש לרבות לשמחת ניסוך כדלקמן דמקרי שמחה ולוג גמירי לה. רש"י ועתוי"ט:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:ט'ז:

(ז) באתרוגיהן. ללמדך שאין ניסוך אלא בשחר בשעת נטילת לולב. גמרא:

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה ד:י'א:

(א) המגולין פסולין. משום הקריבהו נא לפתחך או הישא פניך אמר ה' צבאות. גמרא:

ברטנורא על משנה סוכה ד:א'א:

(א) לולב וערבה. לולב לנטילה וערבה להקיף המזבח:

ברטנורא על משנה סוכה ד:א'ב:

(ב) ששה ושבעה. לפי שפעמים דוחים את השבת והווי להו שבעה, ופעמים שאין דוחין ולא הווי אלא ששה. ולקמן מפרש להו ואזיל:

ברטנורא על משנה סוכה ד:א'ג:

(ג) וההלל. לגמור כל שמונה, מה שאין כן בפסח לפי שימות החג חלוקים בקרבנותיהן:

שלום ע"ה בן יבלחט"א מנחם מענדל הלוי

Source Sheet by Menachem Tauber

(ג) **על גב האצטבא.** רחבה של הר הבית היתה מוקפת באצטבאות לישב שם ומסוככות למעלה מפני הגשמים:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ד'

(ד) **והזקנים.** הדואגים שלא ידחפום למחר כשיבואו לקחת איש לולבו:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ה'

(ה) **ומלמדין.** ב"ד את כל העם לומר אם יבוא לולבי אל יד חברי הרי הוא שלו במתנה, כדי שלא יהא אצלו לא גזול ולא שאול:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ה'

(א) **נקרא מוצא.** בגמרא אומר ששמו קלני"א. ועוד היום כך שמו, והערכה מצויה שם, והמקום רחוק מירושלים מעט. ופירוש קלני"א חפשי ממס. ולפיכך נקרא מוצא שהיה מוצא ממס המלך בשביל הערבה שלוקחים משם:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ה'

(ב) **מרכיבות.** ענפים גדולים גבוהים י"א אמה, ומניחים אותם על יסוד המזבח וראשיהן זקופים ומוטין על המזבח אמה:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ה'

(ג) **אני והו.** בגימטריא אנא ה'. ועוד הם שני שמות שבשם ע"ב. פירוש אחר מי שאני והוא בצרה, על דרך עמו אנכי בצרה, הושיעה נא:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ו'

(א) **גיגיות.** כלים של זהב מלאים מים, כדי שלא יכמשו עליהן:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ו'

(ב) **חירות.** ענפים של דקל היו מביאים בין בחול בין בשבת, ולא ערבה דכתיב כפות תמרים שתיים הן, אחת ללולב ואחת למזבח. ואין הלכה כר' יוחנן בן ברוקא:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ז'

(א) **התינוקות שומטים את לולביהן.** הגדולים שומטים לולבי התינוקות מידן של תינוקות:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ז'

(ב) **ואוכלים.** הגדולים אתרוגיהן של תינוקות. ואין בדבר משום גזל שכך נהגו משום שמחה. פירוש אחר התינוקות משליכים לולביהן מידם ואוכלים אתרוגיהן בשביעי. אבל הגדולים אין אוכלים אתרוגיהן כל אותו היום, דכיון שהוקצה למצוה למקצת היום הוקצה לכולו:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ח'

(א) **לא יתיר.** אגד שלה לסתרה. דהא כל היום חובתה:

ברטנורא על משנה סוכה ד':א'

(ד) **והשמחה.** לאכול בשר שלמים בזמן המקדש, דכתיב (דברים י"ז) ושמחת בחגך, ואין שמחה בזמן המקדש אלא בבשר שלמים דכתיב (שם כ"ו) וזבח שלמים ואכלת שם ושמחת:

ברטנורא על משנה סוכה ד':א'

(ה) **סוכה.** לישב בסוכה:

ברטנורא על משנה סוכה ד':א'

(ו) **ונסוך המים.** בתמידי החג שחרית:

ברטנורא על משנה סוכה ד':א'

(ז) **החליל.** בשמחת בית השואבה היו שמחים בחג לכבוד שאיבת ניסוך המים, ומנגנים בחלילים וכנורות. ואותו חליל אינו דוחה לא את השבת ולא את יו"ט:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ב'

(א) **לולב שבעה.** דיום ראשון דוחה שבת משום דאית ליה עיקר מן התורה בגבולים דכתיב (ויקרא כ"ג:מ') ולקחתם לכם ביום הראשון:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ב'

(ב) **ושאר כל הימים.** אם חל יו"ט ראשון בשאר ימי החול, ונמצאת שבת בחול המועד, לא דחי. ואע"ג דכל שבעה הוא מן התורה במקדש, העמידו חכמים גזירתם בשאר ימי החג הואיל ואין להם עיקר מן התורה בגבולים. ובדין היה דאפילו בזמן הזה היה לולב דוחה את השבת ביום טוב ראשון של חג, אלא משום דלא בקיאינן בקביעא דירחא, ושמא אין זה יו"ט ראשון הלכך לא דחינן שבת מספיקא. וטעמא דגזרו שלא ליטול לולב בשבת, והרי אין בגטילתו שום מלאכה אלא טלטול בעלמא, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד הברכה או סדר הנענועים ויעבירונו ד' אמות ברה"ר והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ג'

(א) **יום שביעי של ערבה כו'** דעבוד הכירא לדעת שהיא דאורייתא, כלומר הלכה למשה מסיני. ומשום האי הכירא תקן דשביעי שלה דוחה שבת במקדש, שבערבה היו מקיפים את המזבח. והאידנא אינה אלא מנהג נביאים שהנהיגו את העם ליטול ערבה בשביעי חוץ מערבה שבלולב, ואין מברכין עליה:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ד'

(א) **מוליכין את לולביהן להר הבית.** יו"ט ראשון של חג שחל להיות בשבת מוליכין את לולביהן מע"ש:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ד'

(ב) **החזונים.** שמשים שהיו שם לצרכי צבור:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ד'

שלום ע"ה בן יבלחט"א מנחם מענדל הלוי

Source Sheet by Menachem Tauber

ברטנורא על משנה סוכה ד':ח'בי

(ב) אבל מוריד. הוא ממנה הכלים נאים ומצעות נאות שהעלה לתוכה:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ח'גי

(ג) מפני כבוד יו"ט. שיראה כמכין לקראתו [למקום] שיסעוד בו הלילה:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ט'אי

(א) מן השלוח. הוא מעיין הסמוך לירושלים:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ט'בי

(ב) מחזקת ג' לוגין. [זהו] פחות שבנסכים, רביעית ההין לכבש:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ט'גי

(ג) שער המים. אחד משערי עזרה נקרא כן, על שם שבו מכניסין צלוחית של מים דנסוך החג:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ט'די

(ד) תקעו והריעו. משום שנאמר (ישעיהו י"ב:ג') ושאתם מים בששון:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ט'הי

(ה) עלה בכבש. שהיה בדרומו של מזבח:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ט'וי

(ו) ופנה לשמאלו. שנסכים נעשים בקרן מערבית דרומית, וכשהוא פונה לשמאלו היא הראשונה:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ט'זי

(ז) שהיו משחירים פניהן. מחמת היין, ודומין לכסף שהוא שחור מן הסיד:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ט'חי

(ח) כמין שני חוטמין דקין. חוטם אחד בספל אחד ונקב אחד בחוטמו. והכהן מערה בפי הספלים והנסכים מקלחים ויורדים דרך החוטמין על גג המזבח, ובמזבח היה נקב שבו היין והמים יורדין לשיתין של מזבח שהן חלולים ועמוקים מאד:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ט'טי

(ט) אחד מעובה ואחד דק. אחד מהנקבים עבה. והוא אותו של יין, ואחד דק אותו של מים. כדי שיהיו כלין שניהן בבת אחת. שהמים ממהרין לצאת יותר מן היין מפני שהיין עב יותר ומאחר לצאת, לפיכך היה הנקב של יין מעובה והנקב של מים דק כדי שיהיו כלין בבת אחת:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ט'י

(י) ה"ג מערבי של מים, מזרחי של יין. הספלים היו נתונים אצל הקרן סמוכים זה לזה, זה לפני זה, אחד לצד מערב ואחד לפניו ממנו דהיינו למזרח:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ט'י"א

(יא) ר' יהודה אומר כו' בתרתי פליג, אני לוגין פליג ואזי דקאמר תנא קמא, ואתא ר' יהודה למימר אף בשמיני מנסכים. ואין הלכה כרבי יהודה:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ט'י"ב

(יב) הגבה את ידך. כדי שנראה אם תתן מים בספל. לפי שצדוקים אין מודים בנסוך המים:

ברטנורא על משנה סוכה ד':ט'י"ג

(יג) שפעם אחת נסך. צדוקי אחד את המים על רגליו:

ברטנורא על משנה סוכה ד':י'אי

(א) שאינה מקודשת. שלא נתחנכה לעבודת מזבח. דאי הוי מייתי במקודשת אפסילו להו בלינה שכלי שרת מקדשים כדכתיב (שמות ל') כל הנוגע בהם יקדש, וכל הקדוש קדושת הגוף נפסל בלינה:

ברטנורא על משנה סוכה ד':י'בי

(ב) היה ממלא מן הכיור. ואע"פ שהכיור הוקדש לכלי שרת ומקדש את מימיו, לא היו נפסלים בלינה, לפי שהיו משקיעים אותו מבערב בבור כדאמר ביומא [פ"ג] אף הוא עשה מוכני לכיור שלא יהיו מימיו נפסלים בלינה:

ברטנורא על משנה סוכה ד':י'גי

(ג) שהמים והיין המגולין. היינו טעמא דנתגלה ממלא מן הכיור ולא היה מנסך [מהן], שהמים [והיין] המגולין פסולים לגבי המזבח:

שלום ע"ה בן יבלחט"א מנחם מענדל הלוי

Source Sheet by Menachem Tauber

ו

משנה דמאי ב'

- (א) ואלו דברים מתעשרין דמאי בכל מקום. הדבילה, והתמרים, והחרובים, הארז, והפמון. הארז שבחוצה לארץ, כל המשתמש ממנו פטור:
- (ב) המקבל עליו להיות נאמן, מעשר את שהוא אוכל, ואת שהוא מוכר, ואת שהוא לוקח, ואינו מתארח אצל עם הארץ. רבי יהודה אומר, אף המתארח אצל עם הארץ נאמן. אמרו לו, על עצמו אינו נאמן, כיצד יהא נאמן על של אחרים:
- (ג) המקבל עליו להיות חבר, אינו מוכר לעם הארץ לח ויבש, ואינו לוקח ממנו לח, ואינו מתארח אצל עם הארץ, ולא מארחו אצלו בכסותו. רבי יהודה אומר, אף לא יגדל בהמה דקה, ולא יהא פרוץ בנדרים ובשחוק, ולא יהא מטמא למתים, ומשמש בבית המדרש. אמרו לו, לא באו אלו לפלל:
- (ד) הנחתומים, לא חיבו אותם חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר וחלה. החנונים אינן רשאים למכר את הדמאי. כל המשיפיעין במדה גסה, רשאים למכר את הדמאי. אלו הן המשיפיעין במדה גסה, כגון הסיטונות ומוכרי תבואה:
- (ה) רבי מאיר אומר, את שדרכו להמדיד בגסה ומדדו בדקה, טפלה דקה לגסה. את שדרכו להמדיד בדקה ומדד בגסה, טפלה גסה לדקה. איזו היא מדה גסה, ביבש, שלשת קבין, ובלח, דינר. רבי יוסי אומר, סלי תאנים וסלי ענבים וקפות של ירק, כל זמן שהוא מוכרן אכסרה, פטור:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב':א'

(א) מתעשרין. ע"י מ"ש בסייעתא דשמיא בריש פ"ד:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב':ב'

(ב) בכל מקום. פי' הר"ב אפילו מכזיב ולהלן. וכ"כ הר"ש וגם הרמב"ם פי' בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ. וא"כ פירות ארץ ישראל שיצאו חוצה לארץ חייבים בתרומות ובמעשרות. ובפ"א מהלכות תרומות פסק דפטורים ואפי' מדבריהם מההיא דרשא דשמה שכתב הר"ב בריש פ"ב דחלה. ולשונו פרק י"ג מהלכות מעשר מתעשרין דמאי בכל א"י:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב':ג'

(ג) הדבילה וכו'. פי' הר"ב דהיינו הנהו דחשיבי וכו'. וז"ל הרמב"ם ואין רצונו באלו המינים הנוכרים המין כולו אלא חלק ידוע מאותו המין שלא ימצא כמוהו אלא בארץ ישראל בלבד וע"כ יתחייב בו דמאי בכל מקום שהוא. דבלת תאנים ידועה בתכלית המתקנות אי אפשר למצוא כמוה בשום פנים אלא בארץ ישראל. ומה שאמר

התמרים ר"ל מין מהתמרים הגסים לא ימצא כמותם בשום פנים אלא בארץ ישראל. והחרובין מין ממיני החרוב שהם מיושרים ונאים מאד לא ימצא כהם אלא בארץ ישראל. אורז מין ממיני האורז לבן מאד לא ימצא כמוהו אלא שם. וכמון שגרגריו מיושרים ואותו ר"ל באמרו כמון עכ"ל. ושאר חלקי כל מין ומין מאלו המינים חוץ מן האורז יש כמותן גם בחוצה לארץ. ודינם לענין דמאי כפי המקום שנמצאו שם שאומרים כאן נמצאו כאן היו וגדלו. אבל האורז כמו שיש חלק ממנו בארץ ישראל שאין כמוהו בחוצה לארץ. יש ג"כ חלק ממנו בחוצה לארץ שאין כמוהו גם בא"י כמ"ש הר"ב. אע"פ שלהרמב"ם פי' אחר בהאורז שבחוצה לארץ שכ"כ בפ"י"ג מהלכות מעשר החמרים שהביאו פירות לצור חייבים בדמאי שחזקתן מהארץ שהחזיקו עולי בבל שהיא הקרובה לו. והאורז. אין חוששין לו אלא כל האורז הנמצא ח"ל שהיא קרובה לא"י שהחזיקו עולי בבל פטור מן הדמאי אלא אם כן היה ניכר כמו שביארנו ע"כ. ובפירושו כתב כל המשתמש ר"ל כל מה שנעשה ממנו בין קודם שימרח בין לאחר שימרח ולא נחוש שמה יתערב באורזו של ארץ ישראל:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב':א'

(א) מעשר את שהוא אוכל וכו'. לשון הרמב"ם פי' מהלכות מעשר

שלום ע"ה בן יבלחט"א מנחם מענדל הלוי

Source Sheet by Menachem Tauber

דעתיה להא דאמר ר"י נהגו כהנים סלסול וכו' מ"מ לא אמר שום דבר לחלק כלל. והר"ש כתב כדברי ת"ק וטעמו שהעתיק הירושלמי דלא תני התם להא דאבא שאול. והרמב"ם בפירושו כתב לדאבא שאול אבל בחבורו פ' עשירי מהלכות משכב ומושב פוסק כתנא קמא ומשחרב בית המקדש:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב'ג'ג'

(ג) אינו מוכר לעם הארץ לח ויבש. לשון הר"ב שאסור לגרום טומאה וכו'. ועיין מ"ש במ"ו פ"ו ועוד במשנה ט פרק ד דעבודת כוכבים:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב'ג'ג'ד'

(ד) ואינו לוקח ממנו לח. כתב הר"ב אבל יבש וכו' ונאמן עם הארץ לומר הפירות הללו לא הוכשרו וכו'. הכי תני בירושלמי. וטעמא דהא דאין עם הארץ נאמן לומר שלא נטמאו לפי שאין בקידוק טהרות וטומאות ולפיכך אע"פ שהוא ישראל וישנו בתורה ובמצות אינו נאמן לטהרות כמ"ש הרמב"ם בריש פ"י מהלכות משכב ומושב. והלכך לענין לומר שלא הוכשרו נאמן לפי שאין זה צריך לשום בקיאות לדקדק. [*ועיין מ"ש במשנה ג פרק בתרא דמכשירין]:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב'ג'ג'ה'

(ה) ואינו מתארח אצל עם הארץ. ואפילו עישר את פירותיו בפניו וז"ש הר"ב והר"ש שלא יטמא וכו':

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב'ג'ג'ו'

(ו) ולא מארחו אצלו בכסותו. כתב הר"ב דכסות עם הארץ טומאתו חמורה וכו'. עיין משנה ה פרק ז דטהרות וסוף פרק ב דחגיגה:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב'ג'ג'ז'

(ז) בכסותו. כתב הר"ב שמה ישיבה עליהן אשתו נדה ובגדי עם הארץ מדרס וכו'. וכ"כ הר"ש עיין מ"ש בס"ד בסוף פ"ב דחגיגה:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב'ג'ג'ח'

(ח) אף לא יגדל בהמה דקה וכו'. כתב הר"ב שלא ירעו בשדות אחרים. ובסוף פרק ז דבבא קמא מפרש בענין אחר ושם אפרש בס"ד:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב'ג'ג'ט'

(א) הנחתומים. כתב הר"ב וכן הר"ש נחתום חבר וכו' ודוקא כשמוכר לחבר וכו' אבל אם מוכר לעם הארץ וכו': והא דתנן לעיל אין חבר רשאי למכור לעם הארץ לח ויבש וכו'. ודוחק לומר דהכא באם עבר ומכר לעם הארץ קאמר. ואפשר לומר דחבר דהכא לאו דוקא אלא נאמן בלבד דודאי לא בעינן הכא אלא נאמן למעשרות ולא לענין טהרה עסקינן. וכג"ל במשנה ח פרק ה. ועי' בסוף פ"ו. ועוד אפשר לומר דהכא אליבא מאן דסבירא ליה דמותר לגרום טומאה וכו' פ' לה בחבר וכו'. ועי' מ"ש בפרק ו משנה ו:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב'ג'ג'י'

(ב) כדי תרומת מעשר וחלה. מפורש בריש פ"ה. ומ"ש הר"ב מתוך ששטרי המלך וכו'. גמ' פ"ק דיומא [ע]. ולקמן בריש פ"ה מפרש הר"ב דהכא בנחתומים המוכרים במדה דקה עסקינן ומהני תרי טעמי דמפרש הכא בחנונים לכך חייבוהו בתרומת מעשר וחלה כמ"ש שם.

וצריך שיקבל עליו דברים אלו [ברבים] וכשיבואו עדים נאמנים שקיבל דברים אלו ברבים ושהוא רגיל בהם תמיד הרי זה נאמן:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב'ג'ג'ב'

(ב) את שהוא לוקח. ל' הר"ב על מנת למכור. דאילו ע"מ לאכול הא תנא ליה רישא וכו' עד קרקעותיו. ירושלמי. והא דמפרש את שהוא מוכר לבסוף משום דמדיוקא דשהוא לוקח שמעינן לפירושא דשהוא מוכר. ואין להקשות לוקים לאכול דרישא בפירות קרקעותיו ושהוא לוקח מאחרים לאכול ושהוא מוכר בין משלו בין משל אחרים. דיש לומר דאת שהוא אוכל בפירות קרקעותיו לא הוה ליה לתנא למתני דזיל קרי בי רב הוא (דברים י"ד:כ"ב) עשר תעשר את כל תבואת זרעך. ופשיטא שאם יהיה נאמן. שיהא מחזיק בדבר המפורש בתורה:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב'ג'ג'ג'

(ג) ואינו מתארח. עי' מ"ב פ"ד ובריש פ"ז:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב'ג'ג'ד'

(ד) על עצמו אינו נאמן. לשון הר"ב שהרי הוא אוכל דבר שאינו מתקון. ופ' הרמב"ם שאינו נאמן שיאמר כי מה שאכלתי עמו היה מעושר מפני שהוא נוגע בעדותו [*ע"כ]. ועיין במ"ד פ"ה דבכורות:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב'ג'ג'ה'

(א) חבר. לשון הרמב"ם חבר נקרא ת"ח וכן יקראו לת"ח חברים ונקראו בזה השם כי חברתם זה לזה חברה נאמנת כי היא חברה לש"ש ע"כ:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב'ג'ג'ו'

(ב) להיות חבר. כתב הר"ב ואפילו ת"ח אינו נאמן לענין טהרות עד שיקבל וכו' אלא א"כ היה זקן וכו' ואין קבלות דברי חברות בפחות משלשה אלא א"כ היה המקבל ת"ח שאין צריך בפני שלשה וכו' עכ"ד. ולכאורה נראה דאיכא בינייהו דוק ות"ח דת"ח אע"פ שאינו צריך בפני שלשה צריך להרגיל עצמו שלשים יום אבל הזקן אינו צריך גם לזה. אלא שאי אפשר לומר כן דהכי איתא בפרק ד דבכורות דף ל ע"ב. ת"ר הבא לקבל דברי חברות צריך לקבל בפני שלשה חברים. זקן ויושב ישיבה אין צריך לקבל בפני שלשה חברים שכבר קבל עליו משעה שישב. אבא שאול אומר אף ת"ח אין צריך לקבל בפני שלשה חברים ולא עוד אלא שאחרים מקבלים בפניו. אמר רבי יוחנן בימי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס [שהיה כהן גדול] נשנית משנה זו [דאפילו תלמיד חכם צריך לקבל] ומפרש רבי יוסי דטעמא דמיום שחרב בית המקדש נהגו כהנים סלסול [מעלה] בעצמן שאין מוסרין את הטהרות לכל אדם. ועינינו הרואות דדברי הר"ב מעורבים דמ"ש בתחלה ואפילו היה תלמיד חכם וכו' אלא א"כ היה זקן וכו'. הם דברי ת"ק ומשחרב בית המקדש. ומ"ש אח"כ דת"ח אין צריך בפני שלשה וכו' הם דברי אבא שאול וקודם שחבר בית המקדש. אי נמי אף לאחר שחבר בהמ"ק וכרבי יהודה שהקפיד על בנו של רבי חנינא שלא רצה למסור טהרות לתלמיד חכם ואמר שמבוה ת"ח כדאיתא התם. ומכל מקום מי שאומר זקן סבירא ליה דת"ח צריך קבלה. ומי שאמר דתלמיד חכם אין צריך קבלה דין תלמיד חכם שוה לדין זקן ואין חילוק ביניהם כלל. [*ואין לומר ולחלק דתלמיד חכם צריך הרגל מה שאין כן הזקן. דליתא לפום סוגיא זו דהא דאין צריך לקבל טעמא מפני שאנו מאמינים לו וא"כ הרגל למה לי. וכן מוכח שם בהדיא. והרמב"ם בפירושו דפסק כאבא שאול לא הצריך שלשים יום אלא לשאינו תלמיד חכם ומינה לוקח אע"פ שת"ח צריך קבלה. ובחבורו מוכח יותר דלת"ק אין צריך שום הרגל לזקן. ור' יהודה שמצינו דלא סלקא

שלום ע"ה בן יבלחט"א מנחם מענדל הלוי

Source Sheet by Menachem Tauber

ופטרוהו ממעשר שני מתוך ששטרי וכו' כמ"ש הכא. ולא קפדינן
אתינוקות בטבול למעשר שני בדמאי:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב'ד'ג:

(ג) הסיטונות. כתב הרשב"ם בסוף פ"ה דב"ב סיטון חטין בלשון יון
ומשום שקונה הרבה חטין ביחד קורא לו סיטון ע"כ. והוסיף הר"ן ועל
זה נקרא כל תגר גדול בין מיבש בין מלח סיטון שהוא שם יוני למוכר
סחורות הרבה ע"כ. אבל התוס' דב"מ דף מח ע"א כתבו דלא נקרא
סיטון אלא מוכר בלח. ונראה לי ראייה לדבריהם מדתנן הכא
הסיטונות ומוכרי תבואה דש"מ דסיטונות לאו מוכרי תבואה הן שהוא
ביבש. ולשון הר"ב שכתב סיטונות הם הסוחרים הגדולים הקונים
תבואה וכו'. איני יכול ליישבו דהא ומוכרי תבואה תנן. ולשון הר"ש
הסיטונות דרכן לקנות פירות מרובין ומוכרין לחנונים. וגם זה הפירוש
דחוק דאם כן תרתי ביבש למה לי. ועוד דלקמן מפרש מתניתין גסה
דלח. ולהר"ב והר"ש לח מאן דכר שמיה:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב'ה'א:

(א) את שדרכו להמדיד בגסה ומדדו בדקה טפלה דקה לגסה וכו'.
פירש הרמב"ם כל הדברים שדרך בני אדם למכור במדה גסה מותר לו
למכור דמאי ואע"פ שהוא מודד במדה קטנה וז"ש טפלה דקה לגסה.
ואם הדבר נמכר ממה שדרך בני אדם למדוד אותם במדה דקה שאינו
מותר למכור בדמאי כמו שאמרתי לא יהיה מותר לו מכירתו דמאי
ואפילו למדוד אותה במדה גסה שר"מ הולך אחר הדבר הנמכר ע"כ.
והר"ב מפרש ע"פ גירסת האחרת. [*ומ"ש ופטור כשהוא מוכר בגסה
ולא אמרי' וכו'. כ"כ הר"ש וטעמו נראה לי דר"מ הולך אחר המדידה
היאך היא ולא אחר הדבר הנמכר מה שהוא] ובסדר המשנה
דירושלמי כגירסת הר"ב אבל בגמרא שם הובאה כגירסת הרמב"ם.
וכן תני רבי חייא כגירסתו:

תוספות יום טוב על משנה דמאי ב'ה'ב:

(ב) דינר. כ' הרמב"ם שיעור הדינר ששה זוזים מכסף. ומשקל כל זוז
ששה עשר שעורים ע"כ. וזו שכתב רוצה לומר מעה כמ"ש במ"ו פ"ו
דפאה:

ברטנורא על משנה דמאי ב'א'א:

(א) אלו דברים. בכל מקום. אפילו מכזיב ולהלן אם לקחן מעם הארץ
דבידוע שמארץ ישראל באו דמינכרי שאין דוגמתן אלא בארץ ישראל:

ברטנורא על משנה דמאי ב'א'ב:

(ב) והאורזי שבחוצה לארץ כל המשתמש ממנו פטור. אפילו בארץ
ישראל דמנכר טפי ולא אתי לאחלופי באורזי של א"י. אבל שאר
דברים הנוכרים במתניתין איכא מינייהו בארץ ישראל דדמו לאותן
שבחוצה לארץ. אלא דהנהו דחשיבי שדרך לנושאם מתוך חשיבותן
למקומות שאין כיוצא בהן בעו עשורי דבידוע שמארץ ישראל הן:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ב'ב:

(א) להיות נאמן. על המעשרות ולא יהיו פירותיו דמאי מכאן ואילך:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ב'ב:

(ב) את שהוא לוקח. ע"מ למכור, דאילו על מנת לאכול הא תנא
רישא מעשר את שהוא אוכל:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ב'ג:

(ג) ואת שהוא מוכר. מפירות קרקעותיו:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ב'ד:

(ד) על עצמו אינו נאמן. שהרי הוא אוכל דבר שאינו מתוקן כשהוא
מתארח אצל עם הארץ. ור"י סבר שאינו מפסיד נאמנותו בכך. ואין
הלכה כר' יהודה:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ג'א:

(א) להיות חבר. לענין טהרות דהיינו פרוש ויהיו בגדיו ומשקים שלו
טהורים. ואפילו תלמיד חכם אינו נאמן לענין טהרות עד שיקבל עליו
דברי חברות, אלא א"כ היה זקן ויושב בשיבה. והמקבל עליו דברי
חברות צריך להרגיל עצמו שלשים יום ואח"כ יהיו בגדיו ומשקים שלו
טהורים. ואין קבלת דברי חברות בפחות משלשה חברים, אלא א"כ
היה המקבל תלמיד חכם שאין צריך בפני שלשה, ולא עוד אלא
שאחרים מקבלים לפניו:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ג'ב:

(ב) לח ויבש. דאין מוסרים טהרות לעם הארץ, שאסור לגרום טומאה
לחולין שבארץ ישראל:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ג'ג:

(ג) ואין לוקח ממנו לח. אבל יבש לוקח ממנו שלא הוכשר לקבל
טומאה כל זמן שלא בא עליו משקה. ונאמן עם הארץ לומר הפירות
הללו לא הוכשרו אבל אינו נאמן לומר הוכשרו אבל לא נטמאו:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ג'ד:

(ד) ולא יתארח אצל עם הארץ. שלא יטמא ויבא ויטמא טהרות:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ג'ה:

(ה) ולא מארחו. לעם הארץ:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ג'ו:

(ו) אצלו בכסותו. דכסות עם הארץ טומאתו חמורה מטומאת עם
הארץ עצמו דחיישינן שמא ישיבה עליהן אשתו נדה ובגדי עם הארץ
מדרס לפרושים. אי נמי לכך אמרו לא מארחו אצלו בכסותו דממגע
עצמו יכול לזוהר טפי ממגע כסותו:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ג'ז:

(ז) אף לא יגדל בהמה דקה. שאסור לגדל בהמה [דקה] בארץ ישראל
שלא ירעו בשדות אחרים:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ג'ח:

(ח) ולא יהא פרוץ בנדרים. שסופו לבא לידי חלול:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ג'ט:

שלום ע"ה בן יבלחט"א מנחם מענדל הלוי

Source Sheet by Menachem Tauber

ברטנורא על משנה דמאי ב'ד:ה'

(ה) במדה גסה. לקמן מפרש כמה היא מדה גסה:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ד:ו'

(ו) רשאין למכור את הדמאי. דרך המוכרים הרבה ביחד להוסיף על המדה ולכך נקראו משפיעים שעושין מדה גדושה ומוסיפים על המדות. ומשום הכי לא הטילו עליהם להפריש את הדמאי אלא על הלוקח מהם:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ד:ז'

(ז) סייטונות. הם הסוחרים הגדולים הקונים תבואה מבעלי התבואה ומוכרים אותה לחנונים במדה גסה:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ה:א'

(א) את שדרכו להמדד בדקה ומדדו בגסה. גרסינן:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ה:ב'

(ב) טפילה דקה לגסה. ופטור כשהוא מוכר בגסה, ולא אמרינן כיון דדרכו למוד בדקה חייב אף כשמודד בגסה:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ה:ג'

(ג) ובלח דינר. מדה שיש בה מה שהוא שוה דינר. לפי שלא היתה מדה ידועה ללח שהשער משתנה תמיד לכך שיערו בדמים:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ה:ד'

(ד) אכסרה. לא במדה ולא במשקל אלא לפי האומד, פטור דהוי כמוכר בגסה. ואין הלכה כר' יוסי:

(ט) ולא יהא פרוץ בשחוק. דשחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ג:י'

(י) ומשמש. תלמידי חכמים בבית המדרש:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ג:י"א

(יא) לא באו אלו לכלל. דאין ענינם נוגע לטהרות. ואין הלכה כר"י:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ד:א'

(א) הנחתומים. נחתום חבר שלקח תבואה מעם הארץ שהיא דמאי לא חייבו אותו חכמים להפריש:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ד:ב'

(ב) אלא כדי תרומת מעשר. שהיא אחד ממאה אבל לא מעשר שני, מתוך ששוטרי המלך ונוגשיו חובטים אותם בכל שעה ואומרים להם מכרו בזול לא הטריחו עליהם חכמים במעשר שני שטרחו מרובה שצריך לאכלו בירושלים. ודוקא כשמוכר לחבר שהלוקח יפריש מעשר שני, אבל אם מוכר לעם הארץ חייב להפריש מעשר שני קודם שימכור:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ד:ג'

(ג) החנונים. שמוכרים מעט מעט בחנות, אינן רשאין למכור את הדמאי, הואיל והן משתכרים הרבה עליהם מוטל לתקן. אי נמי מפני שרגילין למכור לתינוקות שלא יאכלו התנוקות דבר שאינו מתוקן:

ברטנורא על משנה דמאי ב'ד:ד'

(ד) כל המשפיעים. שמוכרים בשפע הרבה ביחד:

שלום ע"ה בן יבלחט"א מנחם מענדל הלוי

Source Sheet by Menachem Tauber

מ

משנה ברכות א'

- (א) מאימתי קורין את שמע בערבית. משעה שהכהנים נכנסים לאכל בתרומתן, עד סוף האשמורה הראשונה, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים, עד חצות. רבן גמליאל אומר, עד שיעלה עמוד השחר. מעשה שבאו בניו מבית המשתה, אמרו לו, לא קרינו את שמע. אמר להם, אם לא עלה עמוד השחר, חיבין אתם לקרות. ולא זו בלבד, אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלבים ואברים, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. וכל הנאכלים ליום אחד, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. אם כן, למה אמרו חכמים עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העברה:
- (ב) מאימתי קורין את שמע בשחרית. משיפיר בין תכלת ללבן. רבי אליעזר אומר, בין תכלת לכתרתי. וגומרה עד הנץ החמה. רבי יהושע אומר, עד שלש שעות, שכן דרך בני מלכים לעמוד בשלש שעות. הקורא מכאן ואילך לא הפסיד, כאדם הקורא בתורה:
- (ג) בית שמאי אומרים, בערב כל אדם יטו ויקראו, ובבקר יעמדו, שנאמר (דברים ו) ובשכבה ובקומה. ובית הלל אומרים, כל אדם קורא כדרכו, שנאמר (שם) ובלקחתך בדרך. אם כן, למה נאמר ובשכבה ובקומה, בשעה שבני אדם שוכבים, ובשעה שבני אדם עומדים. אמר רבי טרפון, אני הייתי בא בדרך, והטתי לקרות, כדברי בית שמאי, וספנתי בעצמי מפני הלסטים. אמרו לו, כדי היית לחוב בעצמך, שעברת על דברי בית הלל:
- (ד) בשחר מברך שתיים לפניו ואחת לאחריה, ובערב שתיים לפניו ושתיים לאחריה. אחת ארצה ואחת קצרה. מקום שאמרו להאריה, אינו רשאי לקצר. לקצר, אינו רשאי להאריה. לחתם, אינו רשאי שלא לחתם. ושלל לחתם, אינו רשאי לחתם:
- (ה) מזכירין יציאת מצרים בגלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה, הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בגלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר (דברים טז) למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. ימי חייך, הימים. כל ימי חייך, הגלילות. וחכמים אומרים, ימי חייך, העולם הזה. כל ימי חייך, להביא לימות המשיח:

כוכבים. הר"מ:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א':א'ג'

(ג) בתרומתן. כלומר שמוכנת לפנייהם וכלום חסר כ"א לאכול.
תוי"ט:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א':א'ד'

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א':א'א'

(א) מאימתי כו'. תנא אקרא קאי. דכתיב (דברים ו'ז') בשכבך ובקומך משם למד שחובה על אדם לקרות שמע בערב ובבוקר. ושאל עכשיו מאימתי זמנו ומדכתיב בשכבך ברישא, הקדים של ערבית. גמ':

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א':א'ב'

(ב) דהקרא ואחר יאכל מן הקדשים מוקמינן ליה בתרומה ביבמות דף ע"ד. והכי משמע קרא, עד שיטהר הרקיע מן האור והיינו כשיצאו

שלוש ע"ה בן יבלחט"א מנחם מענדל הלוי

Source Sheet by Menachem Tauber

דתקנה אחרת היא. תוס':

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א' ד' ג'

(ג) לפירושו ח"פ להאריך, לפתוח. אינו רשאי לקצר, שלא לפתוח. לקצר, שלא לפתוח. אינו רשאי להאריך, לפתוח. והדר תני לחתום. והכ"מ בשם הר"מ מפרש, להאריך, להתחיל ולחתום כו'. לקצר, כלומר שלא להתחיל בברוך או שלא לחתום כו'.

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א' ה' א'

(א) צ"ל דלרבנן קאמר ולא זכיתי כו', כלומר אע"פ שהיה חכם מופלג וראוי לנשיאות מצד חכמתו שהרי זכה לנס, אפ"ה לא זכיתי כו'.

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א' ה' ב'

(ב) כדאיתא בגמרא, בו ביום שנתמנה לא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשה:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א' ה' ג'

(ג) שנאמר למען תזכור. ומפני שפרשת ציצית שגורה בפי כל מפני קריאתה ביום בעבור מצות ציצית שבה, הלכך הניחו לקרותה בלילה לצאת בה הזכרת יציאת מצרים בלילה. תו"ט:

ברטנורא על משנה ברכות א' א'

(א) מאימתי קורין. משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן. כהנים שנטמאו וטבלו, אין יכולים לאכול בתרומה עד שיעריב שמשן, דהיינו צאת הכוכבים. והא דלא תני משעת צאת הכוכבים, מלתא אגב אורחיה קמ"ל שאם נטמאו הכהנים בטומאה שטהרתן תלויה בקרבן כגון זב ומצורע, אין הכפרה מעכבתן מלאכול בתרומה, דכתיב (ויקרא כב, ז) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים, ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה. ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה וכו'.

ברטנורא על משנה ברכות א' ב'

(ב) עד סוף האשמורה הראשונה. שליש הראשון של לילה, שהלילה נחלק לשלש משמרות. ומשם ואילך לא מקרי תו זמן קריאת שמע דשכיבה, ולא קרינא ביה בשכבך. ומקמי צאת הכוכבים נמי יממא הוא ולא זמן שכיבה. והמקדימים וקורים קריאת שמע של ערבית מבעוד יום, סומכים אהא דרבי יהודה דאמר לקמן בפרק תפלת השחר תפלת המנחה עד פלג המנחה, שהוא שעה ורביע קודם הלילה. וקי"ל דעבד כר' יהודה עבד, ומיד כשכלה זמן המנחה מתחיל זמן קריאת שמע של ערבית:

ברטנורא על משנה ברכות א' ג'

(ג) עד שיעלה עמוד השחר. דכל הלילה מקרי זמן שכיבה. והלכה כרבנן נגליאל שגם חכמים מודים לו, ולא אמרו עד חצות אלא כדי להרחיק את האדם מן העבירה. ומיהו לכתחילה משהגיע עונת קריאת שמע של ערבית דמתניתין דהיינו מצאת הכוכבים, אסור לסעוד וכל שכן לישן עד שיקרא קריאת שמע ויתפלל:

ברטנורא על משנה ברכות א' ד'

(ד) משמרות. עבודה של מלאכים ושיר שלהם נחלק לג' חלקים, ראשונה לכת אחת וכו'. רש"י:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א' ה' א'

(ה) עמוד השחר. יש רגילין לפותרו כוכב השחר. וכ"כ הרד"ק במזמור אילת השחר ש"מ אילת שם לכוכב השחר. תו"ט:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א' ה' ב'

(ו) כלומר בפירוש בשכבך כוונתו ס"ל דפירושו כל הלילה, ודלא כר"א, והא דקאמרי כו' שהם עשו סייג ובהא פליגי עלי, וא"כ בסייג אין הלכה כר"ג כו' ולא כתבו הלכה כר"ג אלא על. עיקר דין תורה. תו"ט:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א' ה' ג'

(ז) ואע"ג דפשטיה דקרא בכל עולה כתיב ולא דוקא בעולת תמיד, ובריש פ"ו דפסחים מוכח דכל אמורי קדשים דינן כל הלילה. אלא נקטי מלתא פסיקא. תו"ט:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א' ח' א'

(ח) שכן רגילות המשניות לשנות בקיצור מה שכתוב בפירוש בתורה:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א' ב' א'

(א) וגומרה כו'. כדי שיסמוך גאולה לתפלה שזכר הר"ב במ"ה פרק ג'.

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א' ב' ב'

(ב) הנץ החמה. הוא מל"ה הנצו הרמוני' (שה"ש ז) כלומר עד שעה שהחמה מתחלת לזרוח בראשי ההרים. הר"י:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א' ב' ג'

(ג) ואע"ג דבפ"ד וי"ח דשבת פסקו דלא כר' שמעון. הכא שאני, דהואיל ועדיין זמן קימה למקצת, יוצא בדיעבד. הר"י:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א' ג' א'

(א) שבני אדם עומדין. ב"ה מביאין ראיה מפסוק ובלכתך בדרך כלומר כפי שיוזמן לאדם, שלא יתכוין לא בשכיבה ולא בקימה. ובש"א שלא בא ובלכתך בדרך אלא ללמדנו שכל העוסק במצוה פטור מק"ש. כלומר שכל זמן שתהיה מהלך בדרך ואינך עוסק במצוה אתה חייב בק"ש, אבל כשתעסק במצוה כו'. ולכך אמרי ב"ה דא"כ הוא מבואר שבלכתו בדרך קורא ק"ש. הר"מ:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א' ד' א'

(א) בשחר. הכא דמייירי בברכות דלא כתיבי בקרא, ניחא ליה למנאט ברישא דשחר כדאשכחן בתמיד דנקיט בוקר תחלה, אבל בר"פ דמייירי בק"ש דקאי אקרא נקיט ברישא דערבית. תו"ט:

עיקר תוספות יום טוב על משנה ברכות א' ד' ב'

(ב) ושתיים לאחריה. שבע ברכות הללו על שבע ביום הללתיך (תהילים קי"ט קס"ד). רש"י בשם הירושלמי. ויראו עינינו לא חשיב

שלום ע"ה בן יבלחט"א מנחם מענדל הלוי

Source Sheet by Menachem Tauber

זה אתה צריך לחשוב ולדון. זו הבנתי מפירושי הרמב"ם ונתקבל לי. וטעמא דרבי יהושע דאמר עד שלש שעות ביום, שכן דרך בני מלכים שאין עומדין ממטתן עד סוף שעה שלישית. ורחמנא דאמר ובקומך, עד שעה שכל בני אדם עומדים ממטתן קאמר והלכה כרבי יהושע, ומיהו לכתחלה צריך לכוין לקרות ק"ש עם הנץ החמה כמו שהיו הותיקים עושים:

ברטנורא על משנה ברכות א'ב'ד'

(ד) לא הפסיד. כלומר לא הפסיד מלברך לפניו ולאחריה, אלא אע"פ שעברה עונתה קורא ומברך לפניו ולאחריה:

ברטנורא על משנה ברכות א'ב'ה'

(ה) כאדם הקורא בתורה. אע"פ שלא יצא ידי חובת ק"ש בעונתה, יש לו קבול שכר כקורא בתורה:

ברטנורא על משנה ברכות א'ג'א'

(א) יטו. על צדיהם, דכתיב בשכבך דרך שכיבה:

ברטנורא על משנה ברכות א'ג'ב'

(ב) יעמדו. דכתיב ובקומך דרך קימה:

ברטנורא על משנה ברכות א'ג'ג'

(ג) כדרכו. בין בקימה בין בישיבה בין בשכיבה בין בהליכה:

ברטנורא על משנה ברכות א'ג'ד'

(ד) כדי היית. ראוי היית ליהרג, ואם היית מת היית מתחייב בנפשך:

ברטנורא על משנה ברכות א'ד'א'

(א) שתיים לפניו. יוצר אור ואהבה:

ברטנורא על משנה ברכות א'ד'ב'

(ב) ואחת לאחריה. אמת ויציב:

ברטנורא על משנה ברכות א'ד'ג'

(ג) ובערב. מברך:

ברטנורא על משנה ברכות א'ד'ד'

(ד) שתיים לפניו. מעריב ערבים ואהבת עולם:

ברטנורא על משנה ברכות א'ד'ה'

(ה) ושתיים לאחריה. אמת ואמונה והשכיבנו:

ברטנורא על משנה ברכות א'ד'ו'

(ו) אחת ארוכה ואחת קצרה. אשתים שלפניה קאי, יוצר אור ארוכה שפותחת בברוך וחותרת בברוך, וכן מעריב ערבים. אהבה קצרה,

(ד) מעשה שבאו בניו מבית המשתה. בני רבן גמליאל שמעיניהו לרבנן דאמרי עד חצות, והכי קאמרי ליה, הא דפליגי רבנן עלך, דוקא קאמרי עד חצות ותו לא, ויחיד ורבים הלכה כרבים, או דילמא רבנן כוונתן סבירא להו, והאי דקאמרי עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה. ואמר להו, רבנן כוונתי סבירא להו, והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה וחייבים אתם לקרות:

ברטנורא על משנה ברכות א'ה'ה'

(ה) ולא זו בלבד. כולה מילתא דרבן גמליאל היא דאמר לבניו:

ברטנורא על משנה ברכות א'ה'ו'

(ו) הקטר חלבים. של קרבנות:

ברטנורא על משנה ברכות א'ה'ז'

(ז) ואברים. של עולת תמיד של בין הערבים שנוקד דמו ביום, מצוה להעלות הנתחים כל הלילה, דכתיב (ויקרא ו'ב') היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר:

ברטנורא על משנה ברכות א'ה'ח'

(ח) וכל הנאכלין ליום אחד. כגון תודה וחטאת ואשם וכיוצא בהם שהם נאכלים ליום ולילה, זמן אכילתן עד שיעלה עמוד שחר והוא המביא לידי נותר:

ברטנורא על משנה ברכות א'ה'ט'

(ט) אם כן למה אמרו חכמים עד חצות. בק"ש ובאכילת קדשים, אבל בהקטר חלבים ואיברים לא אמרו בו חכמים עד חצות כלל, ולא נקט ליה הכא אלא להודיע שכל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה:

ברטנורא על משנה ברכות א'ה'י'

(י) כדי להרחיק את האדם מן העבירה. שלא יבא לאכלן אחר שיעלה עמוד השחר ויתחייב כרת, וכן בק"ש שלא יאמר עדיין יש לי שהות ותעבור עונתה:

ברטנורא על משנה ברכות א'ב'א'

(א) בין תכלת ללבן. בין חוטי תכלת לחוטי לבן שבציצית. פירוש אחר, גיזות צמר שצבעה תכלת ויש בה מקומות שלא נקלט הצבע יפה ונשאר לבן:

ברטנורא על משנה ברכות א'ב'ב'

(ב) בין תכלת לכרתי. צבע התכלת קרוב לגוון של כרתי כרישין שקורין פורוש בלע"ז:

ברטנורא על משנה ברכות א'ב'ג'

(ג) עד שלש שעות. ביום, עד סוף שעה שלישית שהוא רביע היום בזמן שהימים והלילות שוים. ולעולם זמן קריאת שמע הוא עד רביע היום בין שהימים ארוכים בין קצרים. וכן הא דתנן לקמן [פ"ד מ"א] תפלת השחר עד ארבע שעות ביום, היינו עד שליש היום, וארבע שעות דנקט, לפי ששליש היום הוא ארבע שעות בזמן שהימים והלילות שוין. וכל מקום שנוכר במשנה כך וכך שעות ביום, על דרך

שלום ע"ה בן יבלחט"א מנחם מענדל הלוי

Source Sheet by Menachem Tauber

בק"ש של ערבית ואע"פ שאין לילה זמן ציצית דכתיב וראיתם אותו, פרט לכסות לילה אומרים אותה בלילה מפני יציאת מצרים שבה:

ברטנורא על משנה ברכות א'ה'ב'

(ב) **כבן שבעים שנה**. הייתי נראה זקן. ולא זקן ממש אלא שהלבינו שערתיו יום שמינו אותו נשיא כדי שיראה זקן וראוי לנשיאות, ואותו היום דרש בן זומא מקרא זה:

ברטנורא על משנה ברכות א'ה'ג'

(ג) **ולא זכיתי**. לא נצחתי לחכמים. ודומה לו בש"ס בפרק בנות כותים (נדה לח.). בהא זכנהו ר' אלעזר לרבנן כלומר נצחם:

שחותמת בברוך ואינה פותחת בברוך:

ברטנורא על משנה ברכות א'ד'ז'

(ז) **לחתום**. בברוך:

ברטנורא על משנה ברכות א'ד'ח'

(ח) **שלא לחתום**. כגון ברכת הפירות וברכת המצות:

ברטנורא על משנה ברכות א'ה'א'

(א) **מזכירין יציאת מצרים בלילות**. פרשת ציצית אומרים אותה

Source Sheet created on Sefaria by Menachem Tauber